

УДК 314/316:321.7]:329.733

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-440-466>

**CIVIL CONTEXT OF UKRAINIAN SOCIETY
CONSOLIDATION**

**ГРОМАДЯНСЬКИЙ КОНТЕКСТ КОНСОЛІДАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ**

**ГРАЖДАНСКИЙ КОНТЕКСТ КОНСОЛИДАЦИИ
УКРАИНСКОГО СОЦИУМА**

Людмила Шимченко,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри
документознавства та
методики навчання

ShymchenkoL@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2165-1377

ДВНЗ «Переяслав-

Хмельницький ДПУ імені

Григорія Сковороди», вул.

Сухомлинського, 30, м.

Переяслав-Хмельницький,

Київська обл., Україна, 08401

Ljudmila Shimchenko,

Candidate of Philosophical
Science, Associate Professor of
Document Sciences and
Teaching Methodology

Department

ShymchenkoL@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2165-1377

SHEE «Pereaslav-Khmelnyskyi

Hryhorii Skovoroda State

Pedagogical Universitu», 30,

Sukhomlynskyi Street,

Pereaslav-Khmelnyskyi, Kyiv

region, Ukraine, 08400

ABSTRACT

The world community as societies of every country of the world need consolidation for resistance to those threats that directly affect the basis of entity – life, health, procreation, security, property, well-being. Not only COVID-19 can be referred to such threats, the confrontation in a struggle for world leadership, but also a number of local wars which scale has increased over millennia and have a tend to increase. Six years of military actions,

annexed Crimea, millions of migrants, and total impoverishment of the population do not make a complete list of threats that Ukraine is experiencing.

Countering threats is possible only through consolidation of the society to achieve a goal everyone supports – a sovereign, independent, democratic, legal and social state; working people living well; popularly supported government; birth rate prevailing over mortality. Consolidation has become the necessity that everyone, both the government and society, must work on to ensure. Therefore, topic we chose for research is one of elements of looking for a way to consolidate the society in Ukraine, and therefore is relevant.

So accordingly, the purpose of the article is to explore a civic factor as one of elements of Ukrainian society consolidation.

The article analyzes a factor of religion as a powerful lever of influence on a humanitarian sphere of life being able to adjust mentality, promote awareness of ideals and bring united around the most important of them. But the main emphasis is put on civic identification and civil society built upon it as more powerful factors in the consolidation of society. Also it analyzed a factor of freedom as a value, without which all other values lose their sense, and its presence expands a space of human possibilities in relation to oneself as an active participant in social processes, as domination over oneself.

Freedom of independent choice becomes a basis of civic identification of a person and ensures formation of a new quality – civil consciousness. All this is possible in a democratic state, where a citizen is assigned with a role of that axis around which all life should revolve and all this should be a kind of national idea for Ukraine in the future.

The article pays great attention to the factor of civic identification as a specific mechanism of socialization of an individual, essence of which is conscious identification of own fate with a fate of a country. Particular attention is paid to «civil consciousness» as a qualitative feature of a citizen who is ready

and able to permanently and effectively participate in solving public problems – to wit, an active participant in a civil society.

Civic identification is able and will be able to find a new collective and personal identity through a culture of citizenship, which, associated with the idea of democracy and democratic values such as freedom, political equality, social justice, tolerance, will lead citizens to consolidation, certainty about the national idea.

Keywords: *society, consolidation, freedom, democracy, civic identification, civil consciousness, civil society.*

Постановка проблеми. Вагомими умовами органічного входження України до Європейського простору, до світової спільноти є: віднайдення продуктивного, гармонійного, збалансованого синтезу власних цивілізаційних засад і передового світового досвіду; забезпечення ефективного взаємозв'язку процесу самоорганізації, самореалізації нації з національними культурними цінностями, духовною й природною спадщиною; визначення ефективної державної моделі поряд із формуванням впливового громадянського суспільства; досягнення макроекономічної стабільності як гаранта поступального суспільного розвитку; подальша розбудова демократичних засад життєдіяльності українського суспільства через механізми забезпечення конституційних прав і свобод громадян та ін.

В такому контексті доречним є звернення поглядів політиків, громадян і науковців до питань пошуку нових форм консолідації українського соціуму, які б гарантували безпеку економічно-політичного розвитку, стабільність суспільних процесів, успішність подальшого державотворення та укріплення віри в правильності вибраного вектору поступу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами консолідації суспільства опікуються державні органи влади. Теоретичним дослідженням проблеми займаються: Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса

НАН України, Центр Разумкова та ін. Серед науковців, що докладають зусиль по наданню пропозицій по консолідації українського суспільства варто відмітити С. І. Пирожкова (Пирожков, 2017, 7), Ю. П. Богуцького (Богуцький: 2017, 7), Е. М. Лібанову (Лібанова: 2017, 7), О.М.Майбороду (Майборода: 2017, 7), О. О.Рафальського (Рафальський: 2018, 5), М. Т. Степико (Степико: 2019, 6) та ін.

Метою статті, відповідно, постає: дослідити громадянський чинник як один із елементів консолідації українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні спостерігається фрагментація соціуму через ідеологічне протистояння цілком полярних політичних сил, що по-різному пропонують розбудовувати країну. Така протилежність поглядів коштувала Україні тисячі загиблих, десятки тисяч зламаних доль, втрату території Криму. Кому необхідністю постає консолідувати соціум і така консолідація повинна відбуватися на цілком гуманістичних, демократичних принципах.

Історія знає стабільно внутрішню силу, що в певні часи консолідувала українське суспільство – це релігію як таку, щодо якої важко назвати часи, коли вона не визначала спільні духовні засади людського роду, які впливають із загальних основ соціального життя соціуму (Бенеш, 1993: 112). Саме релігія має потужні важелі впливу на гуманітарну сферу життя соціуму так як здатна коригувати менталітет, сприяти усвідомленню ідеалів та згуртовувати навколо найістотніших з них, спонукати спадкоємність творчої діяльності поколінь – тобто забезпечувати життєдіяльність соціуму. Тому доречним є осмислення релігії як такої, що має сприяти соціальній консолідації соціуму з метою досягнення соціальної злагоди в трансформаційний період, насичений аномаліями, цивілізаційною некомпетентністю, синдромом недовіри, колективним почуттям сорому, кризою ідентичності та легітимності, дистанціюванням від державних чи політичних

інститутів, що себе скомпрометували; відторгненням нав'язуваних світоглядних і поведінкових стереотипів, зануренням в міжособистісні відносини, зниженням рівня довіри до середовища свого існування.

Відповідно до українських зтяжних та обтяжених війною кризових умов, так як «природа не визнає порожнеч» і відбувається актуалізація релігії, знову затребуваними стають такі цінності як Бог, нація, сім'я. Адаптивні можливості українських громадян виявилися невідповідними темпам соціодинаміки, що й спонукало частину соціуму звернутися до одвічних начал, намагаючись знайти свої корені-сили. Потреба мати орієнтири в усіх сферах буття, відповідати часу, бути активним учасником світобудування, втілюючи в собі, наскільки це є можливим, повноту буття, й привело велику частину українців до релігії.

Але, на наш погляд, релігія в Україні не лише не консолідувала соціум, а в певній мірі, з допомогою політичних сил, привела до своєрідного розколу, розділивши віруючих на прихильників Московського чи Київського патріархатів. Крім того, зважаючи на те, що Україна є світською державою, що тривалий час, перебуваючи в складі СРСР, знаходилась в зоні атеїстичного впливу на рівні офіційної політики держави, навряд чи можна стверджувати про домінуючість релігійних цінностей і визначальну роль Церкви. Тому взяти на себе основну відповідальність за консолідацію суспільства в Україні релігія в даний час не зможе.

Політичні партії в Україні, як основа формування нині державних органів влади всіх рівнів, є настільки ідеологічно нестійкими, часто непослідовними в своїх діях, кишеньковими за формуванням та бізнесовими за намірами, що забезпечити консолідацію українського соціуму їм навряд чи вдасться.

Пропонована науковцями національна ідея, під якою до дев'яностих років ХХ століття вважали – досягнення незалежності, то нині такою ідеєю може бути – консолідація соціуму для збереження і розвитку України як повноцінної

держави, гідної зайняти і в Європі, і в світі належне рівноправне місце.

Отже, залишається основною консолідуючою силою людина з її прагненням до кращого майбутнього, з наміром керувати процесом, щоб не допустити гіршого, без наміру шукати інших «хлібів» на чужині, а тому – готова діяти тут і сьогодні. В цьому випадку ми маємо справу з людиною, що ідентифікує себе, через офіційне визнання – громадянство, з державою Україною і готовою використати всі важелі громадянства для більш успішного поступу країни. В певній мірі ми зацентували увагу на громадянській ідентифікації, так як інші ідентифікації (релігійна, політична, етнічна) знецінені настільки, що консолідувати суспільство не можуть в цей складний трансформаційний період. Громадянська ідентифікація, на наш погляд, здатна і зможе віднайти нову колективну й персональну ідентичність: першу – у формі громадянського суспільства; другу – у формі громадянськості. Спробуємо це розкрити.

Погоджуючись з тим, що ідентичність є винаходом модерну і, що пов'язують її з підйомом індивідуалізму в плані самоконструювання не лише в річищі економічної суверенності чи культурної романтизації ego, а особливо в політичній площині – у конструюванні інституту громадянства державинації, бажанням постає виокремити громадянську ідентифікацію, де індивідуальна і колективна ідентичності стали занадто близькими завдяки відповідальності за суспільний результат.

З'ясування сутнісних ознак громадянської ідентифікації ми розпочнемо з питання встановлення демократії, адже демократичний лад у країні є необхідною передумовою формування повноцінної громадянської ідентичності в її населення. Хоча взаємозв'язок між цими двома явищами не такий простий, він двобічний: процес громадянської ідентифікації не може повноцінно перебігати в країні з недемократичним устроєм так само, як і демократія не може

бути встановлена там, де ідентичності особистостей не доросли до рівня громадських.

Прихильники учасницької (партисипаторної) демократії: Б.Барбер, К.Пейтмен, М.Вольцер мають рацію, коли говорять, що активний характер соціального буття передбачає втягування громадян у клопіт і турботи, небезпеки, стреси і негаразди, пов'язані з управлінням суспільними справами. Вони наголошують на єдності соціальних і політичних аспектів демократії, на значенні громадянської залученості й громадянської добротності (Бенеш, 1993: 102-103).

По-справжньому демократичне громадянство виявляє себе в самоорганізації і самоврядуванні на всіх рівнях життя, формуючи громадянське суспільство. У такому соціумі громадянин стає режисером власного життя, але це не означає, що він може залишити напризволяще сферу суспільного життя – хоч би якою клопітливо-багатоманітною і складною вона була. Цілком на добровільній основі громадяни формують громадські інститути, які діють на самоврядних засадах у межах законів, поступово перебирають на себе повноваження з контролю над сферами соціальної життєдіяльності, вільніше реалізуючи при цьому свої права і свободи. На даному етапі відбувається остаточне самовизначення індивіда – якщо діяльність громадських інститутів і участь в них громадян задовольняє як соціально так і морально, відбувається процес громадянської ідентифікації, який і сприяє успіхам консолідації соціуму та державній розбудові.

Свідома активна участь в громадських інститутах передбачає високу компетентність громадян у суспільних справах, але й при мало підготовленості громадянина не слід усувати його від участі у суспільних процесах, необхідно навчити його суспільній діяльності і переконати жити за принципом, запропонованим російським письменником А.Платоновим: «без мене народ неповний». При цьому не забувати слова Е.Бенеша: «Передусім демократія означає працю, працю велику, головним чином малопомітну, працю

систематичну, наполегливу, постійну і напружену» (Грабовець & Яковенко, 2001: 107).

Для консолідації українського соціуму важливим є його громадянська компетентність, тобто його знання про можливість і способи відстоювання прав, свобод, інтересів. Такі знання і їх використання є цінністю, яка забезпечує життєздатність і стійкість демократичного ладу. Якщо особа із знанням справи починає діяти, використовувати права і свободи, виникає необхідність в усвідомленій відповідальності за прийняті рішення і вчинені дії. У компетенцію громадянина входить увесь спектр його суспільного існування, усе те, що творить мережу соціальних відносин. Компетентність громадянина проявляється в обізнаності щодо тих справ, які можуть вимагати його безпосереднього втручання. Глибина обізнаності повинна полягати в знанні законів, механізмів, процедур через які можна впливати на владні структури, на приватних власників при економічних чи право-соціальних порушеннях. Обізнаність дає змогу висловити суспільні, політичні чи економічні погляди на соціально-державні відносини, підтримати владні перетворення чи, навпаки, опротестувати певні дії. Обізнаність єднає соціум в напрямку досягнення поставлених цілей, забезпечує правові можливості, надає гарантію на подолання перешкод у суспільному поступі.

Для підтримання постійної компетентності громадяни повинні бути зацікавленими у власній освіченості, постійній поінформованості, особистому учасництві в суспільних справах, пильності щодо ставлення інших громадян до надбань і цінностей демократії. Тому навчання протягом життя є ще одним вагомим елементом консолідації соціуму.

До таких же важливих елементів консолідації соціуму слід віднести свободу, під якою розуміється, з одного боку, уникнення від гноблення, від втручання інших в особисті справи людини, з іншого, – як свобода панування над самим собою, самостійність вибору за власним уподобанням та свідоме самовиявлення. В контексті консолідації даний елемент є особливо важливим.

Щоправда, розрізняють негативну й позитивну свободу. Перша досягається звільненням від гноблення, рабства і залежності та забезпечується наданням формально юридичних прав. Друга для свого прояву потребує певних соціально-економічних, політичних і культурних умов, а використовується для розвитку особистих здібностей, реалізації прагнень. Між собою ці два вияви свободи є суперечливими. З негативною свободою пов'язуються такі поняття як автономність, індивідуалізм, нерівність, при цьому відбувається ігнорування проблем бідності, частина громадян не може скористатися своїми правами через матеріальні нестатки. Отже, негативізм свободи полягає у незабезпеченості дотримання принципу однакової свободи для всіх.

Позитивна свобода підтримує соціальність, комунітаризм і більшу соціальну рівність, що теж є не зовсім позитивною якістю через загрозу індивідуальній свободі. При цьому звернути увагу потрібно ще на один факт негативізму, на якому наголошував Гегель у «Філософії права», а досвід західноєвропейської цивілізації підтвердив ці прояви – кожного разу, як тільки суспільство посилювало систему соціального захисту й бралось регулювати суспільні зв'язки, одночасно зменшувалися стимули до праці й сповільнювалися темпи розвитку суспільного виробництва, зростали можливості ухилитися від суспільно корисної праці й зростав соціальний паразитизм.

Як бачимо, людина має соціальний простір особистості, де певним сегментом є простір свободи, в якому індивід належить лише собі і може приймати будь-які рішення стосовно себе. Величина цього простору, на наш погляд, залежить від рівня почуття людиною себе як частини суспільного цілого; від міри усвідомлення своїх можливостей; від глибини загальної освіченості і вміння використати її; від міри власної моральності; від зовнішніх чинників, головним з яких є суб'єкт, суб'єктивна сторона та міра обмеженості. Для системи консолідації соціуму варто, зваживши на такі

особливості «свободи», врахувати можливі її негативні прояви, щоб своєчасно запропонувати інший шлях поступу, врахувавши, що сучасна цивілізаційна орієнтація пов'язана з виділенням громадянину ролі тої вісі, навколо якої обертається в державних суспільствах все життя. Це і є та основна серединна спрямованість використання свободи, яку громадяни мають як основу в своєму єднанні для досягнення поставленої мети.

Ось чому обмеженість свободи одного громадянина є мінімально необхідною в міру потреб захисту свободи іншого громадянина. При порушенні встановленої межі в дію вступає закон для відновлення порушення свободи. Таким чином, свобода є ключовою цінністю, без якої всі інші втрачають сенс, але при цьому на варті свободи повинні стояти самі громадяни, які ідентифікують себе з цим соціумом, державою і використовують свободу для самовираження.

Отже, в залежності від рівня користування свободою, громадянство, за Т. Г. Маршалом, може бути пасивним і активним. Пасивне громадянство ґрунтується на тому, що ліберально-демократичні держави гарантують для своїх підданих сукупність політичних, громадянських і соціальних прав, перетворюючи їх при цьому на громадян. Концепція активного громадянства передбачає здатність людини користуватися наданими їй правами та виконувати свої обов'язки перед демократичною державою. Активність має пов'язуватись із творенням матеріальних і духовних благ, із залученістю в загальносуспільну діяльність, зі здатністю до самоврядування – тобто, із культурою громадянськості – якісною ознакою громадянина – усвідомлення кожним громадянином своїх прав і обов'язків щодо суспільства, громади, інших громадян (Енциклопедія, 2000: 104).

Якісна ознака своєю суттю повинна передбачати глибину громадянського усвідомлення через використання громадянських прав у задоволенні власних потреб і примноженні особистих надбань, через можливість

усвідомленого відношення до збільшення суспільних надбань в ім'я суспільного блага. Глибина громадянського усвідомлення, у свою чергу, пов'язана з почуттям соціальної солідарності. Проявом солідарності, найчастіше, є усвідомлена активність. Продемонстрований процес є нічим іншим, як процесом формування громадянськості, що і є основою консолідації громадянського суспільства.

Громадянськість, як морально-психологічна характеристика взаємодії особи з державою та іншими співгромадянами, передбачає визнання/не визнання легітимності існуючого порядку, проявляється в системі цінностей, установок, поглядів, ставлення до інших людей. Якщо в системі цінностей переважатимуть відчуття потреби в належності до політичної спільноти як своєрідного уособлення батьківщини і вся активність в загальному громадянському житті спрямовуватиметься на досягнення колективних ідей, тоді й відбуватиметься процес громадянської консолідації. У цілому, використання поняття «громадянськість» сприяє більш глибокому розумінню громадянського суспільства, дає можливість для поглибленого вивчення проблем зародження та становлення громадянської ідентифікації особистості, під якою, крім сприйняття і згоди із законодавством держави, громадянином якої є особа, потрібно ще й розуміти здатність володіти потрібними якостями для використання «спонтанних правил». Громадянська ідентифікація, таким чином, повинна проявлятися через «громадянськість», як якісну ознаку громадянина, здатного визнавати, підтримувати, дотримуватись державних правових норм, виконувати обов'язки та вміти користуватись своїми правами в ім'я задоволення власних і суспільних потреб.

При цьому знову не оминати питання про культуру громадянськості, яка забезпечує постійну й ефективну участь громадян у вирішенні загальносуспільних справ. З культурою громадянськості пов'язуються такі чесноти, як законослухняність та лояльність, патріотизм, тобто проявом

громадянськості є шанобливе ставлення та підтримка існуючих у соціумі норм життя, цінностей; готовність до самообмеження власної свободи в ім'я чинного законодавства; беззаперечність у дотриманні обов'язків; глибинні почуття любові до рідного краю; готовність служити соціуму.

Висновки. Таким чином, зважаючи на складні реалії сьогодення для України, найважливішим та найскладнішим залишається процес формування культури громадянськості, що будучи пов'язаною з підтримкою ідеї демократії та демократичних цінностей, як от свобода, політична рівність, соціальна справедливість, толерантність, спрямовує громадян до консолідації та громадянської ідентифікації, як усвідомлення необхідності участі у суспільних справах з вірою у власну спроможність змінювати, втручаючись у політичний процес. За рахунок громадянської ідентифікації забезпечується можливість консолідації соціуму, вибудовується національна ідея як дороговказ, а громадянське суспільство, на основі культури громадянськості, забезпечить досягнення цієї національної ідеї.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бенеш Э. Демократия сегодня и завтра. *Вопросы истории*, 1993. № 1. С. 107-111.
2. Грабовець О., Яковенко Ю. Релігія як соціальна технологія консолідації соціуму. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2001. № 3. С. 111-122.
3. Енциклопедія політичної думки / За ред. Д.Міллера та ін. / Пер. з англ. Київ : Дух і Ліра, 2000. 472 с.
4. Консолідація українського суспільства: шляхи, виклики, перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії 16 грудня 2016 року. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Identi-2016.pdf>
5. Рафальський О.О. Консолідація українського суспільства: етнополітичний вимір. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2018. 400 с.

6. Степико М.Т. Проблеми реалізації консолідаційного потенціалу української нації. URL: <https://cutt.ly/ShTHdZQ>

7. Україна: шлях до консолідації суспільства: національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, Ю.П. Богуцький, Е. М. Лібанова, О. М. Майборода та ін.; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ : НАН України, 2017. 336 с.

8. Цвих В.Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002. 376 с.

REFERENCES

1. Benesh, E. (1993). *Demokratiia segodnia i zavtra* [Democracy today and tomorrow]. *Voprosy istorii*, no. 1. 107-111 [in Russian].

2. Hrabovets, O., Yakovenko, Yu., (2001). *Relihiia yak sotsialna tekhnolohiia konsolidatsii sotsiumu* [Religion as a social technology of society consolidation]. *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*. 3. 111-122 [in Ukrainian].

3. *Entsyklopediia politychnoi dumky* (2000). [Encyclopedia of Political Thought]. D.Millera ta in. (Eds). Kyiv: Dukh i Lira. 472 [in Ukrainian].

4. *Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva: shliakhy, vyklyky, perspektyvy* [Consolidation of Ukrainian society: ways, challenges, prospects]. *Informatsiino-analitychni materialy do Fakhovoi dyskusii 16 hrudnia 2016 roku*. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/upload/Identi-2016.pdf>. [in Ukrainian].

5. Rafalskyi, O. O. (2018). *Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva: etnopolitychnyi vymir* [Consolidation of Ukrainian society: ethno-political dimension]. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, 400 [in Ukrainian].

6. Stepyko, M. T. (2019). *Problemy realizatsii konsolidatsiinoho potentsialu ukrainskoi natsii* [Problems of realization of consolidation potential of the Ukrainian nation]. Retrieved from <https://cutt.ly/ShTHdZQ> [in Ukrainian].

7. Ukraina: shliakh do konsolidatsii suspilstva: natsionalna dopovid (2017). [Ukraine: the way to social consolidation: a national report]. S. I. Pyrozhhov, Yu.P. Bohutskyi, E. M. Libanova, O. M. Maiboroda ta in. (Eds.); Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Kyiv: NAN Ukrainy. 336 [in Ukrainian].

8. Tsvykh, V. F. (2002). Profspilky u hromadianskomu suspilstvi: teoriia, metodolohiia, praktyka [Trade unions in civil society: theory, methodology, practice]. Monograph. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet». 376 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Світова спільнота, як і суспільства кожної з світових країн, потребують консолідації в протистоянні тим загрозам, які безпосередньо посягають на основу буття – життя, здоров'я, продовження роду, безпеку, власність, добробут. До таких загроз відносимо не лише COVID-19, протистояння в боротьбі за світове лідерство, а й ту кількість локальних війн, масштабність яких зростає на межі тисячоліть та має тенденцію до збільшення. Шість років військових дій, анексований Крим, мільйони мігруючого населення, тотальне збідніння населення – це далеко не повний перелік загроз, що характерними є для України.

Протистояти загрозам можливо лише консолідуючи суспільство для досягнення всіма підтриманої мети – суверенна, незалежна, демократична, правова та соціальна держава; працюючий, у достатку проживаючий народ; всенародно підтримувана влада; переважаюча народжуваність над смертністю. Консолідація стала тою необхідністю, над забезпеченням якої повинні працювати всі – і влада, і суспільство. Тому обрана нами тема для дослідження є одним із елементів пошуку шляху консолідації суспільства в Україні, а отже – актуальною.

Метою статті, відповідно, постає: дослідити громадянський чинник як один із елементів консолідації українського суспільства.

У статті проаналізовано фактор релігії, як потужний важіль впливу на гуманітарну сферу життя з можливістю коригувати менталітет, сприяти усвідомленню ідеалів та згуртувати навколо найістотніших із них. Але переважно акцентовано увагу на тому, що більш потужним фактором консолідації нинішнього суспільства постає громадянська ідентифікація та вибудоване на її основі громадянське суспільство.

Проаналізовано також фактор свободи як цінності, без якої всі інші цінності втрачають сенс, а за її наявності – розширюється простір можливостей людини щодо себе як активного учасника суспільних процесів, як панування над собою.

Свобода самостійного вибору стає основою громадянської ідентифікації особи та забезпечує формування нової якості – громадянськості. Все це є можливим в демократичній державі, де громадянину відводиться роль тої вісі, навколо якої повинне обертатися все життя і все це повинно бути для України своєрідною національною ідеєю на перспективу.

У статті велику увагу приділено фактору громадянської ідентифікації як специфічному механізму соціалізації особистості, сутністю якого є усвідомлене ототожнення своєї долі з долею країни. Особливу увагу звернуто на «громадянськість» як якісну ознаку громадянина, готового й здатного на постійну й ефективну участь у вирішенні загальносуспільних проблем – тобто активного учасника громадянського суспільства.

Громадянська ідентифікація здатна і зможе віднайти нову колективну й персональну ідентичність за рахунок культури громадянськості, що будучи пов'язаною з підтримкою ідеї демократії та демократичних цінностей, як от свобода, політична рівність, соціальна справедливість, толерантність, спрямує громадян до консолідації, визначеності щодо національної ідеї.

Ключові слова: суспільство, консолідація, свобода, демократія, громадянська ідентифікація, громадянськість, громадянське суспільство.

АННОТАЦІЯ

Мировое сообщество, как и общества каждой из мировых стран, требуют консолидации в противостоянии тем угрозам, которые непосредственно посягают на основу бытия – жизнь, здоровье, продолжение рода, безопасность, собственность, благополучие. К таким угрозам относим не только COVID-19, противостояние в борьбе за мировое лидерство, но и то количество локальных войн, масштабность которых выросла на рубеже тысячелетий и имеет тенденцию к увеличению. Шесть лет военных действий, аннексирован Крым, миллионы мигрирующего населения, тотальное обнищание населения – это далеко не полный перечень угроз, характерных для Украины.

Противостоять угрозам возможно только консолидируя общество для достижения всеми поддержанной цели – суверенное, независимое, демократическое, правовое и социальное государство; работающий, в изобилии проживающий народ, всенародно поддерживаемая власть; преобладающая рождаемость над смертностью. Консолидация стала той необходимостью, над обеспечением которой должны работать все – и власть, и общество. Поэтому выбранная нами тема для исследования является одним из элементов поиска пути консолидации общества в Украине, а следовательно – актуальной.

Целью статьи, соответственно, возникает: исследовать гражданский фактор как один из элементов консолидации украинского общества.

В статье проанализированы фактор религии, как мощный рычаг влияния на гуманитарную сферу жизни с возможностью корректировать менталитет, способствовать осознанию идеалов и сплотить вокруг

существенных из них. Но в основном акцентировано внимание на том, что более мощным фактором консолидации общества возникает гражданская идентификация и выстроенное на ее основе гражданское общество. Проанализированы также фактор свободы как ценности, без которой все остальные ценности теряют смысл, а при ее наличии – расширяется пространство возможностей человека о себе как активного участника общественных процессов, как господство над собой.

Свобода самостоятельного выбора становится основой гражданской идентификации личности и обеспечивает формирование нового качества – гражданственности. Все это возможно в демократическом государстве, где гражданину отводится роль той оси, вокруг которой должно вращаться всю жизнь и все это должно быть для Украины своеобразной национальной идеей на перспективу.

В статье большое внимание уделено фактора гражданской идентификации как специфическом механизма социализации личности, сущностью которого является осознанное отождествление своей судьбы с судьбой страны. Особое внимание обращено на «гражданственность» как качественный признак гражданина, готового и способного на постоянную и эффективную участие в решении социальных проблем – то есть активного участника гражданского общества.

Гражданская идентификация способна и сможет найти новую коллективную и персональную идентичность за счет культуры гражданственности, что будучи связанной с поддержкой идеи демократии и демократических ценностей, как вот свобода, политическое равенство, социальная справедливость, толерантность, направит граждан к консолидации, определенности относительно национальной идеи.

Ключевые слова: общество, консолидация, свобода, демократия, гражданская идентификация, гражданственность, гражданское общество.